

Краснянська Н.Д.

ст. викладач

natali270@ukr.net

Одеський державний екологічний університет. Україна.

Актуальні проблеми сучасної української освіти та шляхи їх подолання.

Освіта охоплює всю життєдіяльність людей, суспільство, тому освіту розглядають як один з найважливіших чинників соціального розвитку, прогресу. 23 травня 1991р. Верховною Радою був прийнятий закон України «Про освіту». Він визначив школу як основу духовного та соціально-економічного розвитку держави і передбачив кардинальні зміни в її роботі. Кабінетом Міністрів затверджена комплексна національна освітянська програма «Освіта» («Україна-XXI століття»), націлена на найближчу та більш віддалену перспективу. Програма ґрунтується на поєднанні освіти, науки і культури, вітчизняного і світового педагогічного досвіду. Її метою є піднесення вітчизняної освіти до світового рівня. Стратегічними цілями української освіти визначено гуманізацію та гуманітаризацію навчального процесу, виховання школярів, студентів на підвалинах національних та загальнолюдських цінностей, морально-етичних ідеалів гуманістичного світогляду. Реформується вся система вищої освіти. 19 травня 2005р. на міжнародній конференції в Бергені Україна приєдналася до Болонського процесу. В 2014р. був прийнятий закон «Про вищу освіту» Нині все вирішує рівень освіченості суспільства. Якщо раніше вважалося, що витoki підвищення продуктивності праці зумовлюються фізичними можливостями робітника, то в сучасному виробництві переваг набув інтелектуальний аспект трудового процесу. Світовою практикою доведено, що інвестиції в людський капітал найефективніші. Продуктивність праці від техніки залежить тільки на 20%, а на 80% від людини. Сьогодні економічне зростання на 16% забезпечується фізичним капіталом, на 20%- природним і на 64%- людським капіталом, основу якого становить освітній потенціал.

Сьогодні основне національне багатство мають складати вже не сировинні ресурси та засоби виробництва, а так званий живий, тобто людський потенціал. Не можна не помітити що саме ті нації досягли економічного прогресу, які в основу всього поставили національну ідею, духовність народу.

Нині викликають занепокоєння значні проблеми у сфері духовності, культури, освіти взагалі в Україні. Проблеми сучасної української освіти визначаються двома обставинами: освітньою радянською спадщиною і труднощами сучасного періоду. Освіта в радянські часи мала як позитивні так і негативні риси. Але в цілому радянська освіта несла на собі

відбиток того соціального ладу й політичного режиму, продуктом якого вона була. Це був державно-монопольний соціалізм з тоталітарним політичним режимом. Для такого суспільного устрою характерні надмірне одержавлення суспільства, надцентралізація держави, адміністративне втручання в економічні, політико-ідеологічні та культурно-освітні процеси, тотальний контроль держави над громадянським суспільством. Подолання радянської освітньої спадщини можливе на шляху роздержавлення навчальних закладів і управління освітою, її демократизації і деідеологізації. Велике значення має урізноманітнення навчальних закладів, створення різних видів і типів шкіл: приватних, громадських, регіональних, змішаного типу. Зарубіжна практика свідчить, що навіть у суспільствах з державною системою освіти (наприклад, Франція) недержавні приватні, громадські та конфесійні школи становлять 25-30%. На наш погляд, держава не повинна безпосередньо втручатись у навчально-виховний процес і оцінювати діяльність педагогів за єдиним доступним для неї критерієм – адміністративно-бюрократичним. Ідеологічне виховання і суспільствознавча підготовка мають здійснюватись на плюралістичній світоглядній і методологічній основі. Створенням недержавних навчальних закладів урізноманітнюється структура, а в перспективі – і якість, фінансування освіти. Соціологічні та експертні опитування працівників освіти свідчать про падіння престижу навчання і професії педагога. Про це свідчать опитування старшокласників, студентів вищих навчальних закладів: навіть інструментальна цінність освіти (як засіб для досягнення інших цілей) перебуває на середніх і більш низьких позиціях. Одночасно падає цінність культури, особливо загальної, і зростає її комерціалізація. Погіршується структура і рівень фінансування, а заодно і стан матеріально-технічної бази навчальних закладів. Недостатня мотивація на освіту негативно позначається на навчальній дисципліні і тим самим погіршує мотивацію на професію педагога з боку як працюючих, так і молоді [1.305-306]. Оплата праці педагогів, особливо вчителів початкової і середньої школи недостатня. Викликає тривогу, що опитувані працівники освіти зовсім не акцентують увагу на освітніх технологіях і педагогічних нововведеннях [2.68]. З позитивних зрушень здебільшого виділяються комп'ютеризація та його українізація, переважно школи. Слід зазначити, що основні проблеми у сфері освіти у вигляді певних негативних тенденцій варто розглядати як тимчасові. Однак від цього вони не стануть менш значущими й гострими. Існує реальна загроза стабілізації і консервації нинішнього стану. Погіршення справи в освіті можуть призвести до істотних втрат соціально – економічного і культурно-гуманітарного характеру. Тому зазначені факти варто розглядати не лише як теоретичні

проблеми, а і як серйозні практичні загрози. Падіння рівня загальної і професійної освіти зумовлено низкою чинників:- падінням престижу освіти і диплому; - відносно низьким загальноосвітнім рівнем населення порівняно з потребами суспільства і вимогами науково-технічного прогресу. За таких умов існуючий рівень освіти не відновлюватиметься, що може призвести до негативних наслідків у професійно-кваліфікаційній структурі, продуктивної праці, морально-правовій поведінці. Погіршення умов навчально-виховного процесу зумовлено погіршенням його фінансування. Це виявляється в погіршенні матеріально-технічної бази існуючих навчальних закладів і зменшенні фондів, кількості шкільних та вузівських бібліотек, недостатній або неякісній навчально-інформаційній базі, погіршенням харчування школярів, сповільненні комп'ютеризації навчального процесу. Все це призводить до появи інших змін, а з ними- до падіння рівня мотивації і навчальної дисципліни. Становище ускладнюється ще і тим, що погіршення фінансування освіти відбувається на тлі загального зниження матеріального рівня більшості населення. Це ставить під сумнів нормальний розвиток мережі недержавних і приватних навчальних закладів. За таких умов збільшується кількість учнів у класах і студентів у групах. Умови праці педагогів погіршуються, що негативно позначається на їх мотивації, кваліфікації і творчості. Погіршується якість педагогічних кадрів. Крім зменшення фінансування освіти, це спричинюється ще іншими чинниками. Знижується професійний статус і погіршуються умови існування педагогів. Низький рівень мотивації на освіту ставить під сумнів легітимність їхніх намірів і домагань. Плинність кадрів зменшує внутрішню конкуренцію педагогічного середовища, негативно позначається на підвищенні кваліфікації, призводить до істотних змін у внутрішній структурі професійної групи, збільшує взаємну відчуженість, ізолюваність і аномію. Зменшення мотивації до навчання є відповіддю на щонайменше тимчасову втрату освітою якості бути ефективним засобом досягнення особистих цілей. Як самоцінність, освіта можлива лише тому і тією мірою, в якій виступає інструментальною цінністю. Сьогодні склалася така ситуація, що для доброго заробітку і «красивого» життя зовсім не обов'язково мати високу освіту і престижний диплом. Багато опитаних пов'язує падіння престижу освіти саме з ринковими перетвореннями. Цілком реально є загроза повної втрати позитивного досвіду минулого. Вона є емпіричним свідченням того, що реформування освіти відбувається без попередньої підготовки. Деструктивні чинники в такій ситуації діють сильніше, ніж конструктивні. З усіх можливих втрат найбільш важко відновлюваною буде втрата корпусу педагогів, який отримала українська освіта у спадок від колишнього СРСР. Він в основному був на рівні світових стандартів і повинен стати тією віссю, навколо якої має розгортатися

реформування освіти в Україні. В системі освіти України тепер функціонують два типи навчальних закладів: державні й недержавні. Вони мають різні статуси, джерела фінансування, управління, спрямованість дій, відповідальності. Державним навчальним закладам держава визначає цілі, фінансує їх, організовує і контролює їх діяльність, бере на себе відповідальність за наслідки, у тому числі й негативні. Держава зобов'язана посилити фінансування цих закладів, планову, фінансову і виконавську дисципліну, поліпшити облік і контроль, впливати на винагороду й мотивації. Тільки держава може поліпшити їх навчально-інформаційну базу, здійснити комп'ютеризацію навчального процесу, підвищити заробітну плату вчителів і педагогів вищої школи, зменшити їх навантаження. Демократизація державних навчальних закладів передбачає доступність і безкоштовність освіти, особливо середньої, відсутність будь-якої сегрегації учнів і студентів, правове забезпечення оцінювання і академічної селекції, чітку регламентацію стосунків між педагогами і управлінцями освіти. Недержавні навчальні заклади працюють на комерційній або близькій до неї основі, тому потребують автономії і самостійності у своїх діях, відповідальності за наслідки дій, чіткої правової відносин з державою та іншими соціальними організаціями. Поточний контроль їх діяльності і втручання у їх справи з боку державних чиновників є непродуктивним і небезпечним, посяганням на законні інтереси батьків і дітей як інвесторів освіти, що отримують її на свій ризик, за власною ініціативою і самі несуть відповідальність за наслідки своїх дій. Реформується в Україні і система науки. Важливою при цьому є проблема формування сучасного вченого. Від її успішного розв'язання залежить підвищення соціальної ефективності науки взагалі. Сучасний рівень науки вимагає, щоб дослідник мав не лише знання і вміння класифікувати факти, а й евристичну здібність знаходити нове їх висвітлення, що не збігається з традиційними уявами. Хоча вчений починає діяти у дедалі вужчій галузі, від нього вимагається застосування універсальних знань до спеціальної проблеми. Відповідно до логіки розвитку науки, їй потрібні не вузькі професіонали, а люди з широким світоглядом, які при вивченні певної проблеми спираються на знання закономірностей і методів суміжних наук, уміють мислити широко й використовувати це для розв'язання наукових питань. Однією із сучасних проблем науки є аналіз її вимог до системи вищої освіти. Діюча система освіти склалася в Європі близько 300 років тому під впливом ідей епохи Відродження, зокрема, великих реформаторських ідей Яна Амоса Коменського. Відтоді наука пережила не одну революцію, а система освіти лише повільно еволюціонувала, зберігаючи по суті незмінними принципи, чому і як навчати. Якщо навколо проблеми «як учити» відбуваються жваві дискусії, то проблема

«чому вчити» часто ігнорується. Вважається, що чим більше студенти знатимуть, тим краще. Процес навчання у зв'язку з такою установкою є процесом передачі інформації, має механічний, нетворчий характер.

Починаючи з 1991 р. в Україні зроблено певні кроки в напрямі демократизації і гуманізації системи освіти, проте й досі вона не дає змоги повною мірою розвивати здібності студента, не вчить творчого мислення, як такого, не розробила оптимальних форм навчальної роботи та ін. Недоліки традиційного викладання особливо нестерпні у вищих навчальних закладах, тому що вища школа – це «трамплін» до науки. На лекції часто студент лише пасивно сприймає знання, є об'єктом, а не суб'єктом навчання [3]. Навіть найпривабливіші лекції не можуть бути основною формою вузівської підготовки. Такою формою має стати самостійна дослідна робота студента, яка має наукове значення. Шлях студента в процесі дослідження можна уявити таким. Разом з викладачем він визначає наукову проблему для самостійного дослідження і починає шукати шляхи її розв'язання. Творчо працюючи над своєю темою, студент неминуче ознайомиться із загальними проблемами науки, відчує необхідність застосування методів і методики сучасного наукового дослідження. Отримані ним при цьому знання будуть не пасивними, а максимально активними. Вишукаючи найкращі засоби проведення свого дослідження, студент неминуче починає самостійно (консультуючись з викладачем) вивчати ті розділи науки, які вважає для себе потрібними. У галузі вищої освіти необхідні зрушення, які б ліквідували розрив між вимогами науково-технічного прогресу і традиційними методами навчання. Досі система освіти поставляла виконавців певних функцій у промисловості і сільському господарстві, у сфері обслуговування, державному апараті та приватному секторі. Нині від вищої освіти очікують, щоб вона формувала творців, людей сміливої новаторської думки, тобто була «фабрикою» талантів».

Отже, найбільшим багатством стає саме людина, її освітній та культурний рівень розвитку. Колись вирішальним фактором виробництва була земля, а пізніше – капітал, який сприймався як сукупність знарядь праці, то нині все більшою мірою вирішальним фактором стає сама людина, тобто її здатність до пізнання, яке виявляється через наукове знання.

Література:

1. Семенченко В.А. Психологія педагогічної діяльності: Навч. посіб. / В. А. Семенченко. - К.: Вища шк., 2004. - 360 с.

2. Коржова Л.С. Проблеми удосконалення підготовки вчителя /Л.С.Коржова Зб.наук.пр. «Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки»-К,2005.-150с.

3.Вікторов В.Г.Управління якістю освіти.-Дніпропетровськ: Пороги, 2005.-286с.